

დისკურსით შეცვლილი რეალობა The Reality Changed by Discourse

სალომე ომიადე
Salome Omiadze

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
Faculty of Humanities

საკვანძო სიტყვები: ენობრივი მანიპულაცია, ლოგოკრატია,
ომის დისკურსი.

Key words: linguistic manipulation, logocracy, discourse of war.

როგორც ცნობილია, XX საუკუნეში ფილოსოფიამ ლინგვისტური მოდელებისა და მეთოდებისაკენ იბრუნა პირი. ენათმეცნიერთა მიერ ენისა და მეტყველების გარჩევამ, ენის ფუნქციონირების სემანტიკური და პრაგმატიკული ასპექტებისადმი ინტერესმა, სემიოტიკურმა კვლევებმა აშკარა გახადა, რომ ცალკეულ წინადადებაში კავშირების ტიპთა შესწავლა არ იყო საკმარისი ადამიანთა ურთიერთქმედების ასახსნელად. ამიტომ კვლევა გასცდა წინადადების ფარგლებს, კერძოდ, იგი გადასწვდა მეტყველებას, როგორც სამეტყველო აქტთა ბმულ თანმიმდევრობას, რომლის გაანალიზება სხვადასხვა ასპექტითაა აუცილებელი, სახელდობრ, პრაგმატიკულით, სემანტიკურით, რეფერენტულით, ემოციურ-შემფასებლურითა თუ სხვ. თავის მხრივ, ენათმეცნიერებმაც ზეფრაზულ ერთიანობებს ანუ დისკურსს მიმართეს, რომელიც, გარდა ტექსტისა, არაღლინგვისტურ ფაქტორებსაც მოიცავს, ისეთებს, როგორიცაა ადრესანტისა თუ ადრესატის განწყობა, ფონური ცოდნა, გაცხადებული მიზანი თუ ინტენცია, შეხედულებები, თვითშეფასება, სხვათა შეფასება და მისთ. (ომიადე, 2009, გვ. 20).

მიუხედავად დისკურსის მრავალგვარი განმარტებისა და დისკურსის ანალიზის მეთოდთა სიმრავლისა, მათ აერთიანებთ ის კონცეპტური საფუძველი, რომლის თანახმადაც დისკურსი არა მარტო ასახავს სამყაროს, იდენტობებსა და საზოგადოებრივ ურთიერთობებს, არამედ აქტიურ როლს თამაშობს მათ შექმნასა და შეცვლაში. ეს ცვლილებები ზოგჯერ უწყინარია, ზოგჯერ – დადებითი, ზოგჯერ კი – დამანგრეველი ძალისა, რისი მომსწრენიც, სამწუხაროდ, ჩვენ დღეს ვართ.

თანამედროვე ომის დისკურსი მთლიანად ენობრივ მანიპულაციებს ემყარება, რითაც მოგვაგონებს ჩვენს უახლოეს წარსულს, საბჭოთა რეჟიმს, რომელსაც „ლოგოკრატიაც“ კი უწოდეს. ტერმინოლოგიზებულ შესიტყვებას – „საბჭოთა ენას“ – მიმართავენ არა მხოლოდ საბჭოთა კავშირის დისკურსის, არამედ ყველა სხვა დისკურსის აღსანიშნავად, რომელიც სინამდვილეს სიტყვებით ნილბავს და რომლის საშუალებითაც ყველაფრის კონტროლია შესაძლებელი. ამავე მოვლენას უკავშირდება ფრანგული გამოთქმა „Langue de bois“ (სიტყვასიტყვით: „ხის ენა“), რომელიც შტამპების, შაბლონების, „მკვდარ გამონათქვამთა“ შემცველი ნიველირებული ენის სახელდებად იხმარება (Besançon, 1980, p. 256). იდეოლოგიზებულ დისკურსში მნიშვნელობის გამყალბებული ძირითადი მექანიზმი დენოტატების ჩანაცვლებაა, სწორედ აქედან მომდინარეობს მისი კიდევ ერთი სახელი „ტყუილის ენა“.

აღმნიშვნელებს დღესაც განყვეტილი აქვთ კავშირი აღსანიშნებთან. ამასთანავე, ახლანდელი დისკურსის ძირითადი შემადგენლები („ომი“, „მშვიდობა“, „თავისუფლება“ და მისთ.) იმგვარ კონცეპ-

ტებს მიეკუთვნება, რომლებიც სემანტიკური დიფუზურობის მაღალი ხარისხით გამოირჩევა, რაც მიზნის მიღწევას უადვილებს მანიპულატორს.

სიტყვებით სინამდვილის შენიღბვის უახლესი მაგალითები მართლაც ძალიან ჰგავს ანტიუტოპიურ რომან „1984-ში“ ჯ. ორუელის მიერ გამოგონილი ტოტალიტარული საზოგადოების წარმოსახვითი ენის – Newspeak-ის – ნიმუშებს. თუმცა თანამედროვე რუსული HomoЯ-ი მეტი ტყუილით, ცინიზმითა და სისასტიკით გამოირჩევა: „სამშვიდობო ოპერაცია“, „სპეცოპერაცია“ / „სპეციალური სამხედრო ოპერაცია“ **ომის** სახელმძღვანელო ერთეულებია, ხოლო სპეცოპერაციის მიზანს უკრაინის „დემილიტარიზაცია“ და „დენაციფიკაცია“ წარმოადგენს. აღსანიშნავია ისიც, რომ მსგავსი ტიპის კონტექსტებში არ გვხვდება შესიტყვებები **მოდმე / მეზობელი / ერთმორწმუნე უკრაინელები**, ისინი ახალგაჩენილი რთული სიტყვებით – „უკრონაციისტები“ / „უკროფაშისტები“ – არის ჩანაცვლებული. ამდენად, რუსეთის მოქალაქეთა უმრავლესობისათვის უკრაინაში მიმდინარე მოვლენები სამშვიდობო, კეთილშობილური ოპერაციაა და არა ომი. დანარჩენი მსოფლიო კი ხმამაღლა მოუწოდებს რუსეთს, რომ ომი შეწყვიტოს. რუსეთი ამ დროს არც ომს წყვეტს და არც იმ საკუთარ მოქალაქეთა დასჯას, რომლებმაც სიტყვა „ომის“ ხსენება გაბედეს. როგორც ვხედავთ, ანტიუტოპიური დისკურსი აქტუალობას დღესაც არ კარგავს: „ომი მშვიდობაა, თავისუფლება – მონობა, უვიცობა – ძალა“.

ლიტერატურა:

- ომიაძე, ს.** (2009). ქართული დისკურსის კულტუროლოგიური პარადიგმა, თბილისი.
- ომიაძე, ს.** (2014). ნდობისა და უნდობლობის სიგნალები ლინგვოპრაგმატიკული თვალსაზრისით, თსუ არნ. ჩიქობავას სახ. ენათმეცნიერების ინსტიტუტის სამეცნიერო სესიის – არნოლდ ჩიქობავას საკითხავები, XXV – მასალები, 50-51, თბილისი: თსუ გამომცემლობა.
- Besançon, A.** (1980). Présent soviétique et passé russe, Paris: Livre de poche.

It is well known that, in the 20th century, philosophy turned to linguistic patterns and methods. The distinction made by linguists between language and speech, the interest towards the semantic and pragmatic aspects of functioning of language and semiotic research have proved that the study of types of conjunctions in certain sentences was insufficient for the explanation of human interaction. Hence, the research developed beyond the limits of a sentence and

embraced speech as a sequence of speech acts, which needs to be analyzed from diverse angles, namely, pragmatic, semantic, referential, emotive-evaluative and so on. In their turn, linguists addressed super-phrasal units, i.e. discourse, which, apart from the text, embraces non-linguistic factors like the mood of the addressor and the addressee, background knowledge, explicit aim or intention, opinions, self-esteem, evaluation of other people and so on.

Despite numerous definitions of discourse and the multitude of methods of discourse analysis, there is a common conceptual basis, according to which discourse not only reflects the world, identities and social relations but also plays an active role in their formation and change. The changes are sometimes mild, sometimes positive and sometimes destructive. We witness the latter changes nowadays.

The discourse of the contemporary war is entirely based on linguistic manipulations. This reminds us of our recent past, the Soviet regime, which was termed as “logocracy”. The term “Soviet language” refers not only to the discourse of the Soviet Union, but, generally, to a discourse which disguises reality by means of words and thus controls everything. This phenomenon is also related to the French expression “Langue de bois” (literally: “wooden language”), meaning a language consisting of clichés, the so-called “dead expressions”. The key mechanism of fake meanings in the ideological discourse is the substitution of denotats, hence, the term “the language of deceit”.

The link between the signifier and the signified is still inexistent. Besides, the key constituents of present-day discourse (“war”, “peace”, “freedom” etc.) belong to the concepts that are distinguished by high degree of semantic diffusion. This helps the manipulator in achieving his aim.

The latest examples of disguising the truth by means of words remind us of “Newspeak” – an imaginary language of the totalitarian society in George Orwell’s dystopian novel “1984”. However, the contemporary Russian «Новояз» (new language) is characterized by more deceit, cynicism and severity: “peaceful operation”, “special operation” / “special military operation” are used as substitutes for **war**, whereas the purposes of the special operations are “demilitarization” and “denazification” of Ukraine. It should be noted that such contexts do not contain expressions like **brother / neighbour / co-believer Ukrainians**. Instead, there are new-born complex terms “Ukronazi” / “Ukrofascists”. Therefore, the majority of Russian citizens perceives the events in the Ukraine as peaceful, noble operation and not war. The rest of the world urges Russia to stop war, but Russia continues the war and punishes its own citizens who dare pronounce the word “war”. As we have seen, dystopian discourse is still topical: “war is peace, freedom is slavery, ignorance is power”.

References:

- Besançon, A.** (1980). *Présent soviétique et passé russe*, Paris: Livre de poche.
- Omiadze, S.** (2009). *Kartuli diskursis kulturologiuri paradigma*. [The Culturological Paradigm of Georgian Discourse], Tbilisi.
- Omiadze, S.** (2014). *Ndobisa da undoblobis signalebi lingvopragmatikuli tvalsazrisit*. [The Signals of Trust and Distrust from the Linguopragmatic Viewpoint], Proceedings of the Scientific Session of TSU Arnold Chikobava Institute of Linguistics – Readings from Arnold Chikobava, XXV, 50-51, Tbilisi: TSU Publishing House.